

MUISTEMIA LAPPEENRANNAN SUNNUNTAI- KOULUSTA.

V. Ahokanta.

Yhdeksännentoista vuosisadan alkupuolen industrialismin kehityskausi Napoleonin ym. sotien jälkeen vaikutti myöskin syrjäisen Suomenkin oloihin.

Liikenne ja teollisuusolot vilkastuivat kaikkialla ja silloin huomattiin meidän senaikuisissa pienissä oloissamme, että tarvittaisiin teollisuusväen keskuudessa enemmän ammattitietoa ja taitoa.

Meillä ei ollut ennen v. 1835 minkäänlaisia oppilaitoksia, joissa olisi oppilaita ohjattu etupäässä liikenteen ja teollisuuden palvelukseen. Kouluja maassamme on kyllä ollut kauankin aikaa hengellisten ja maallisten virkamiesten koulutusta varten, mutta käytännöllisen elinkeinoelämän tarpeet olivat oppilaitoksia järjestettäessä melko tarkkaan unhoitetut. Vanhat käsityöläismestarit vanhoine työtapoineen eivät aina kyenneet kasvattamaan tarpeellista työvoimaa ja työnjohtajia nopeasti uudistuvaa sekä kehittyvää teollisuuselämää varten.

Tällaisen puutteen poistamiseksi ryhtyi maamme hallitus perustamaan oppilaitosta ja ensimmäisenä näkyvänä tulokseksi oli asetus manufakturi- eli fabriikki-hallituksen ja konstikoulun asettamisesta Suomen maahan.

Asetus annettiin toukokuun 20 p:nä 1835, ja sen tarkoituksena oli jonkunlaisen teknillisen opiston järjestäminen tehtailijoille ja käsityöläismestareille. Mutta kun asia piti senaatissa lopullisesti ratkaista, niin päätettiinkin tammikuun 19 p:nä

1842, että ko. opiston perustaminen sai jäädä siksi kunnes toiset olosuhteet tekisivät sen välttämättömäksi. Samana päivänä annetulla asetuksella kuitenkin säädettiin, että maamme kaupunkeihin, lukuunottamatta Heinolaa, Jyväskylää, Kajaania, Kaskista ja Mikkeliä piti perustettaman ns. sunnuntaikouluja, »että hantverkin oppipojat ja kisällit saavat tilaisuutta Kristillisyyden niin myös kirjoitus- ja räknäyskonstin oppimiseen.»

»Kunkin läänin guvernööri toimittakoon, yksineuvoisesti kaupunkein hallituksen ja porvarikunnan kanssa, että tämä saatetaan täytäntöön ennenkuin vuosi 1843 alkaa, ja karteetaan siinä, ettei kaupungit mahda tulla raskautetuiksi muilla, kuin tarkoitusta varten välttämättömillä ulosteilla. Niissä kaupungeissa, joissa yhteisiä kouluja löytyy, tulevat niiden annetut kouluhuoneet edellä sanotussa päällekkätsannossa pruukattaviksi, sitten kuin kouluin ylihallituksen lausunto, kussa se taitaa kysymykseen tulla, on asiasta kuultu.»

Koulujen tuli toimia kaupunkien kustannuksella, mutta valtio antoi osan kustannuksista. Valtion osuuden suuruuden muutamille kouluille määräsi asetus, ja toisille kouluille annettiin »kruununapu.» Manufakturjohtokunta perustettiin 7. 12. 1842 ja valvoi ko. virasto sunnuntaikoulujen toimintaa koko maassa, mutta läänien maaherrat valvoivat ko. koulujen toimintaa kukin lääninsä kaupungeissa. Maaherrojen oli ilmoitettava manufakturjohtokunnalle alaistensa koulujen toiminnasta.

Kunkin kaupungin sunnuntaikoulun toimintaa valvoi ja edisti paikallinen kolmihenkinen johtokunta.

V:n 1842 asetuksella perustetut sunnuntaikoulut olivat hyvinkin tarpeellisia aikansa käsityöläisille sekä heidän oppipojilleen ja kisälleilleen. Siitä koulusta he saivat ainoan teoreettisen tiedon nuoruudessaan. Useat heistä eivät muuta tietopuolista opetusta saaneetkaan. Koulujen merkitystä lisäsi vielä 19. 1. 1842 annetun asetuksen 7§, joka määräsi, että vuoden 1845 alusta lukien ei saa julistaa kisälliksi ketään, jolla ei ole todistusta siitä, »että hän tarpeellisesti taitaa kris-

tillisyyden opin ja osaa kirjoittaa luettavaa tyyliä ja räknätä neljää räknäyslajia.»

Samaten määrättiin, että useissa ammateissa ei saanut päästää yhtään kisälliä mestariksi ellei hän muiden taitojensa lisäksi osannut tehdä ammatissaan tarvittavia piirustuksia. Tämä viimeainittu määräys koski myöskin ulkomaalaisia, jotka pyrkivät Suomessa mestareiksi.

Piirustuksen opetusta varten täytyi suurempien kaupunkien kouluissa olla oppiaineina piirustus. Pienemmille kaupungeille myönnettiin oikeus järjestää ko. aineen opetus kouluissaan, jos he niin tahtoivat. Vuoden 1848 alusta laajennettiin piirustusmääräys koskemaan useampia ammatteja kuin ennen.

Kuitenkin henkilöt, jotka täyttivät 30 vuotta ennen vuotta 1845, saivat tulla kisälliksi ja mestariksi, jos vain osasivat ammattitaidon lisäksi kristillisyyden opin.

Koulun toiminta v. 1842 — 1858.

Tammikuun 19 p:nä 1842 annetun asetuksen mukaisesti perustettiin sunnuntaikoulu myöskin pieneen Lappeenrannan kaupunkiin käsityöläisten oppilaiden ja kisällien tarpeita tyydyttämään. Koulu toimi vuosikymmeniä ainoana sivistyslaitoksena ruumillisen työntekijäin keskuudessa. Kaupunkiin perustettiin tyttökansakoulu tammikuussa 1866 ja aloitti se toimintansa 1. 9. 1866. Poikakansakoulu aloitti toimintansa 1. 9. 1874. Jo v. 1854 perustettiin kaupungin rouvasväenyhdistyksen toimesta ns. köyhäinkoulu tyttöjä ja v. 1865 pastori Tolpon aloitteesta poikia varten. Oppilaksi köyhäinkouluihin otettiin vain orpoja ja aivan köyhiä lapsia. Kaupungissa oli tosin jo v. 1813 perustettu saksankielinen alkeiskoulu. V. 1842 sen nimi muuttui ala-alkeiskouluksi ja opetuskieleksi tuli ruotsi, joka myöhemmin vaihtui suomenkieleksi. Ko. koulu lakkasi toiminnasta v. 1874.

Sunnuntaikoulu vaatimattomine opetusohjelmineen oli kovin välttämätön opinahjo paikkakunnan suomalaisille opinhaluisille nuorukaisille.

Kaupunkilaisten valitsema johtokunta valitsi opettajan koululle sekä sijoitti koulun toimimaan ala-alkeiskoulun huoneustoon. Ala-alkeiskoulun rehtori A. F. Menander mainitaan sunnuntaikoulun johtajana 1847. Rehtori A. F. Menander on kirjoittanut ensimmäisen koulun vuosikertomuksen. Vuosikertomukset ovat ruotsinkielisiä v. 1872 saakka. Kertomuksessa v:lta 1847 mainitaan, että lukukauden alussa tuli 20 oppilasta kouluun. He olivat räätälin, suutarin, puusepän, sorvarin, nahkurin, värjärin ja kupari- ja rautasepän oppilaita. Kolme heistä erosi laillisella tavalla so. he saivat todistuksen, joka oikeutti heidät saamaan koulutietojen puolesta kisällikirjan. Kaksi oppilasta erosi syytä ilmoittamatta. Kaksi oppilasta tuli kouluun lukuvuoden aikana, joten koulun kirjoissa olleiden oppilaiden lukumäärä oli 22. Koulua pidettiin joka sunnuntai klo 3—5. Oppiaineina oli uskonto, kirjoitus ja laskento.

Vuosikertomus on päivätty Lappeenrannassa tammikuun 6 p:nä 1848 ja sen on allekirjoittanut A. F. Menander.

Lukuvuoden alusta, lopusta tai lukukausiensa pituudesta ei lausuta sanaakaan. Vuosikertomukset sunnuntaikouluista ovat tehdyt kalenterivuositain. Koulua pidettiin kaikessa vaatimattomuudessa koulun johtajan ja johtokunnan sekä asetuksen määräysten mukaan.

Koulun johtokunnan pöytäkirja kertoo johtokunnan kokouksesta 17. 4. 1850.

Kokouksessa olivat saapuvilla Pormestari ja ritari Ernst. J. Åkerblom, ja jäsenet Arppe ja Rundberg.

Kokouksessa käsiteltiin kaupungin käsityöläismestarien oppipoikain harjoittamaa vallattomuutta. Poikaveitikat olivat Kiljanderin johtokunnalle tekemän ilmoituksen mukaan hyökänneet lauantaina 14. 4. 1850 klo 18.30 suurella melulla ja ilkeydellä peloittaen rouva Menanderin piikkaa. Menander itsekin, (joka nähtävästi lauantaisaunan jälkeen oli iltauninen) heräsi. Kiljander ei melun takia voinut toimittaa tehtäviään, vaan meni ulos katsomaan, kuinka pojat portailla hyppivät ja melusivat. Nähtyään Kiljanderin lähtivät pojat pakoon.

Metakkaan osalliset kisällit A. H., P. K., A. J., H. A., J. T., ja A. A. tekeytyivät johtokunnan edessä syyttömiksi koko iloon. Johtokunta päätti käsitellä asian uudessa kokouksessa 21. 4. 1850 saatuaan asiaan lisätodisteita.

Pöytäkirjan pitäjänä oli kokouksen puheenjohtaja E. J. Åkerblom.

Koulun toiminta v:sta 1858 — v:een 1891.

Sunnuntaikoulujen toiminta v:n 1842 asetuksen määräämällä vähäisellä opetusohjelmalla ei voinut tyydyttää ajan kehityksen mukaan lisääntyviä vaatimuksia.

Siksipä annettiin 29. 12. 1858 asetus, jossa huomautetaan, että koulujen tarkoituksena on opetuksen antaminen varattoman kansanluokan hyvälahjaisille nuorukaisille, jotka toimeentulonsa vuoksi ovat jo varhain pakoitetut antautumaan käsi-työammattiin. Parempien tuloksien saavuttamiseksi piti laajentaa sunnuntaikoulujen opetussuunnitelmaa ja oppiaikaa. Asetus määräsi sunnuntaikouluihin oppilaat kahdelle luokalle. Ensimmäisen luokan oppilaille kuului yksi vuosikurssi ja toisen luokan oppilaille kaksi vuosikurssia. Koko koulu-aika oli siis kolme vuotta, jos ei oppilas sattunut jäämään luokalle.

Opetusta annettiin tästä lähtien kristinopissa, biblianhistoriassa, kirjoitusharjoituksissa, laskennossa, mittausopissa, piirustuksessa, isänmaanhistoriassa, maantieteessä, yksinkertaisessa kirjanpidossa, laulussa, kieliopissa, alkeiskartan so. pallokartan tuntemisessa sekä velkasetelien kirjoituksessa so. asioimiskirjoituksessa.

Koulujen oppilaiden piti maksaa säädetty vuosimaksu koulun kassaan. Maksu Helsingin ja Turun kouluissa oli 2 ruplaa oppilaasta. Porin, Tampereen, Hämeenlinnan, Oulun Vaasan ja Viipurin kouluissa oli maksu 1 rupla. Porvoossa, Kristiinassa, Tammisaaressa, Haminassa, Kokkolassa, Kuopiossa, Loviisassa, Savonlinnassa ja Uudessakaupungissa oli maksu 70 kopeekkaa, sekä muissa kaupungeissa 40 kopeekkaa.

Oppilasmaksu oli siis Lappeenrannankin sunnuntaikoulussa 40 kopeekkaa vuodessa. Kisällien tuli itsensä maksaa koko maksu, mutta oppipojat saivat olla koulussa puolella vuosimaksulla. Talonpoikain ja työläismestarien oli sovittava oppipoikiensa kanssa siitä, kumpi sopimuspuoli suoritti vuosimaksun sunnuntaikouluun.

Jos vuosimaksun suorittaminen lyötiin laimin, niin kaupunkien hallitusten ja porvariston tuliratkaisista, jos oppilaat saivat käydä koulua, vaikka maksun laiminlyöminen tuottikin koululle vahinkoa.

Maamme kaupunkien sunnuntaikoulut saivat valtioapua seuraavasti: Helsinki sai 600 ruplaa, Turku 500. Kaupungit, joissa oli asukkaita 3000 tai siitä yli, saivat 125 rpl. Kaupungit, joiden asukasluku oli 3000—1500, saivat 75 rpl. ja muut kaupungit 50 rpl.

Valtioapu Lappeenrannan sunnuntaikoululle oli 50 ruplaa vuodessa. Se maksettiin kuitenkin sillä ehdolla, että kaupungin porvariston oli suoritettava, seurakuntaa rasittamatta, »kaikki muut koulun ulosteot sillä tavalla, että sen tarkoituksenmukaisuus saavutetaan,» niinkuin asetuksen sanamuoto kuuluu.

Lappeenrannassakin luonnollisesti lisättiin sunnuntaikoulun oppiaineita ja oppimääriä. Oppiaineiden lisäämisestä oli seurauksena se, että koulun opettajavoimaa myöskin lisättiin. V:n 1860 alusta koulun johtokunta otti johtaja A. F. Menanderin apulaiseksi kehruuhuoneen pastorin A. M. Tolpon, ja sai hän palkkaa kaupungilta 50 ruplaa vuodessa.

Silloin koulu sai enemmän huomiota osakseen kaupunkilaisten puolelta oppilaiden lisääntymisen muodossa. Niinpä v. 1868 mainitaan koulussa olleen 15 poikaa ja 20 tyttöä. Silloin oli tytöillä kaksi omaa opettajaa, samaten pojilla kaksi. Vuosi 1868 lienee ollut poikkeuksellinen, sillä muulloin ei mainita tyttöjä ko. koulussa oppilaina olleen. Vuoden 1870 lyhyessä vuosikertomuksessa mainitaan oppilaita olleen 13, jotka kaikki olivat poikia. I luokalla oli 8 ja II l. 5 poikaa. Oppilaista oli 3 räätälin, 2 värjärin, 2 suutarin, 2 sorvarin, 2

sepän, 1 nahkurin ja 1 puusepän oppilas. Toisen luokan oppilaille opetettiin maantiedettä, historiaa, laskentoa ja kirjoitusta. Ensimmäisen luokan pojille opetettiin laskentoa ja kirjoitusta.

Vuosikertomus on päivätty Lappeenrannassa tammikuun 2 p:nä 1871. Koulun johtajana oli silloin ala-alkeiskoulun rehtori Reinhold Hirn.

Vuosikertomus on vieläkin ruotsinkielinen ja niin hatarasti tehty, että mm. lukukausien alku- ja loppupäivät sekä päästötodistuksen saaneet oppilaat puuttuvat siitä.

Rehtori Hirn hoiti sivutyönä sunnuntaikoulun johtajan tointa, mikä oli hänelle hyvin sopiva, koska sunnuntaikoulu toimi edelleenkin alkeiskoulun huoneustossa sekä käytti sen opetusvälineitä.

Vuoden 1876 vuosikertomus on suomenkielinen. Koulussa oli 28 oppilasta, joista 14 oli I l. ja 14 II l. oppilaana. Lukuvuosi lienee yhä laskettu kalenterivuositain, koska kertomuksessa ensin mainitaan kevätlukukauden alku 16. 1. 1876 ja loppu 11. 6. 1876 sekä sitten vasta syyslukukauden alku 3. 9. 1876 ja loppu 17. 12. 1876.

»Ensimmäisen luokan oppilaille on opetusta annettu uskonossa, luvunlaskussa, kaunokirjoituksessa, sisäluvussa ja kirkkovirsien laulannossa, sekä toisen luokan oppilaille paitsi edellisissä, myös Suomenmaan maantieteessä ja aine- ja asiomiskirjoituksessa. Vuosikertomus on päivätty joulukuun 18 p:nä 1876.

Koulun johtajana oli silloin kansakoulun opettaja Johan Pelkonen. Hänen johtaja-ajaltaan ovat koulun päiväkirjatkin kunnossa, ja vuosikertomukset ovat paremmin tehtyjä.

Varsinaista koulun johtokunnan pöytäkirjaa ei löydy koko 49 v:n ajalta.

Annan koulun ensimmäisen löydetyn päiväkirjan ensi sivun kertoa työpäivän tapahtumat:

»I II os. Luvunlasku: luku 3 ja 4

II Maantiede: Lappeenranta, määrättiin läksyksi johdanto.

I Uskonto: Määrättiin Abiskirja.

I ja II Sisäluvussa määrättiin 1 ja 2:n kertomus.

I ja II Laulannossa: Määrättiin virret 298, 248 ja 371.

Rukousten pitäjäksi määrättiin seuraavaksi pyhäksi Hyyrynen.

Päiväkirja kertoo 17. 9. 1876 mm.

»Ainekirjoitus: Matti ja piru pitivät yhteistä halmetta.

Poissa olleet: Niemi oli saarella huvimatalla. Mestari sanoi olevan asialla. Törnström saapasten teossa, ei mestarin todistusta. Muistutuksia: Minun vaan porstuassa pistäytyessä ääntelivät Lingren, Nikkinen ja Hiiva.»

— Pojat ovat aina olleet poikia koulussa ollessaan. Jos he ovat olleet koulussa tällä tai viime sata- tai tuhat luvulla, niin aiheettomia poissaoloja sekä vallattomuuksia on aina heidän keskuudessaan.

Opettaja nähtävästi vaati oppilaita esittämään mestarin antamaa todistusta poissaolojen syistä. Koska oppilaat asuivat useimmiten mestarin kodissa, niin hänen olikin hyvä seurata poikien edesottamisia sunnuntaisinkin. Käsityöläismestarit kokouksessaan 9. 4. 1869 päättivät mm. hankkia erikoiset päiväkirjat, joihin oppipoikien käynti sunnuntaikoulussa oli tarkoin merkittävä.

Mestarit suhtautuivat erikoisella huolella oppipoikiensa koulunkäynnin valvomiseen, koska heidän yhdistyksensä, Käsityöläis- ja Tehtailijayhdistyksen järjestyssäännön 4 §:ssä sanotaan: »Helmikuun kokouksessa valitaan yhdistyksen jäsenistä tarkastusmiehet, joiden tulee vuorotellen seuravalla lukuvuodella valvoa sunnuntaikoulussa käypäin oppilasten koulunkäynnin järjestystä.»

Mestarit kävivätkin vuorotellen kokouksen päätöksen mukaan sunnuntaikoulussa aina vuoden 1887 loppuun saakka. Mutta sitten pöytäkirjassa joulukuun 28 p:ltä 1887 kuuluu 8 §: »Järjestyssäännön 4 §:n 2:n kohta päätettiin jättää toistaiseksi noudattamatta, syystä että sunnuntaikoulun opettaja on luvannut huolellisesti valvoa oppilasten koulunkäyntijärjestystä, sekä ilmoittaa siitä yhdistykselle, jos epäjärjestystä ilmaantuisi.»

Onpa tosiaankin hyvää huolenpitoa ilmennyt Lappeenrannan käsityöläismestarien taholta sunnuntaikoulua ja sen oppilaita kohtaan viime vuosisadan loppupuolella. Hyvää mielenkiintoa riitti edelleenkin yhdistyksen taholta, koska yhdistyksen kokouksessa kesäkuun 4 p:nä 1889 oli tehty seuraava päätös: »2 §. Säännöistä tehtiin yksimielinen poikkeus, että sunnuntaikouluun ei määrätä yhdistyksen jäseniä valvomaan oppilaiden koulunkäyntijärjestystä.» Kuitenkin painettiin taas yhdistyksen varoilla päiväkirjoja oppipoikia varten, joihin koulun opettaja merkitsi poikien käytöksen johdosta ilmeneviä asioita. Yhdistys päätti jakaa kisälleiksi aikoville sunnuntaikoululaisille opettajan puoltolauseen perusteella 10, 20, ja 30 markan suuruiset rahapalkkiot vuodessa. Koulusta annettiin oppilaille joitakin oppikirjoja lainaksi, koska päiväkirja 4. 2. 1877 kertoo: »Koulun kirjoja ja luvunlaskukirjat on annettu, (seuran luettelo) 10:lle oppilaalle.»

Päiväkirja kertoo murheellisiakin muistoja 18. 3. 1877 jolloin mainitaan: »Muist. oppilas N. oli markkinoilla juovuksissa ja toisen kerran Olanderin kuuliaisissa. Haikalan tuvassa korttia pelasivat: N. T. T., B. ja L.» Päiväkirja kertoo lukukauden alusta ja kouluun pyrkivästä oppilaasta 9. 9. 1877 mm. seuraava: »K. K., joka tuli humalassa kouluun, työnnettiin iäksi päiväksi pois.» Oppilas tuli siis täytenä käkenä pyrkimään kouluun ja sai heti matkapassin.

Vanhin löydetty todistusjäljennös, joka on annettu 6. 10. 1877, kuului Jones Hyyrysellle. Todistus, jonka räätälinoppilas A. S. on saanut, osoittaa, että vaikka hän onkin sunnuntaikoulun oppilas, ei hän ole ollut kaikkein parhain käytökseltään. Räätälinoppilas A. S., joka on käynyt 2 ja puoli vuotta tšekäläisessä sunnuntaikoulussa, on sillä ajalla osoittanut aivan välttävän käytöksen, sangen tyydyttävän ahkeruuden ja tarkkuuden sekä saanut opetusta sisäluvussa, kaunokirjoituksessa, uskonnossa, luvunlaskussa, Suomenmaan maantieteessä ja kirkkovirsien laulannassa, joka täten hänen koulusta erotessaan todistetaan.

Lappeenrannassa 3. 1. 78. J. Pelkonen.

Räätälin oppilas A. S. ei luultavasti saanut kisällinkirjaa, sillä sellaisen saamisen ehtona oli hyvä käytös sunnuntai-koulussa sekä täydellinen oppikurssi. Oppikurssi koulussa oli kolmivuotinen, niinkuin asetus vuodelta 1858 määräsi. Jotkut oppilaat kuitenkin kävivät viisikin vuotta, niinkuin eräs puotipalvelija A. V. T. joka oli viisi vuotta takäläisessä sunnuntaikoulussa.

Kurituskeinoina koulussa on päiväkirjan mukaan mm. 23. 10. 1881 käytetty luunappia ja tukkapöllyjä, koska opettaja on päiväkirjaan merkinnyt: »J. R:nen, jota minä tukistin ja annoin luunappia, lupasi tehdä siitä oikeudessa kysymyksen.»

Arvosanoina oppilaiden todistuksissa tavataan numeroita ensi kerran 10. 10. 1880 Gustaf Janhusen päästötodistuksessa. Numerot olivat 6/6 hyvä, 5/6 sangen tyydyttävä, 4/6 tyydyttävä ja 3/6 välttävä.

Koulussa oli vakinaisesti lupa rukouspäivinä, mutta yleensä muita lupia ei pidetty.

Aika vierähti vuoteen 1885. Silloin oli vuosikertomukseen merkitty koulussa olleen 29 oppilasta sekä lueteltu jokaisen ammatti. Silloin esiintyi viimeisiä neulasepän oppilaita koulun luetteloissa. Nyt siis alettiin jo huomata, että tehdasteollisuus tulee valtaamaan sen alan käsiteollisuudelta. V. 1885 syksyllä otettiin koulun oppiaineiksi mm. asetuksen määräämät oppiaineet, kielioppi ja oikeinkirjoitus.

Vuoden 1885 todistuksissa olivat arvosanat kokonaisilla luvuilla toimitetut, mikä ilmenee seuraavasta:

»Kellosepän oppilas Johan Rokkanen, joka on käynyt takäläisessä sunnuntaikoulussa, on sillä ajalla osoittanut hyvän käytöksen, hyvän ahkeruuden ja tarkkuuden sekä on hänen edistyksensä arvosteltu seuraavalla tavalla:

Uskonopissa tyydyttävä	4
Maantiedossa tyydyttävä	4
Sisäluvussa aivan välttävä.....	3
Luvunlaskussa aivan välttävä	3
Laulannassa välttävä	2
Kauno- ja ainekirjoituksessa aivan välttävä	3

ja päästetään nyt koulun puolesta sillä oikeudella, jota hänen kisälliksi tulemiseensa vaaditaan.

Lappeenrannassa, heinäkuun 6 p:nä 1885

J. Pelkonen.

V. 1887 muuttuivat arvostelunumerot uudelleen murto-luvuiksi ja säilyivät koulun loppuun saakka sellaisina.

Lokakuun 30 p:nä v. 1889 pidettiin koulua ensi kerran myöskin keskiviikkona, joten koulua senjälkeen pidettiin sunnuntaina 3—6 ja keskiviikkona 6—8.

Koulun oppilasmäärä alkoi vähän lisääntyä, koska v. 1889 syyslukukaudella oli jo 34 poikaa ja seuraavalla kevätluku-kaudella 32 poikaa. Oppilasmäärän lisäys johtui etupäässä kaupungin asukasluvun lisääksestä. Aukkaita oli kaupungissa v. 1812 210 henkeä ja v. 1885 alussa 1 324 henkeä.

Yleinen ajankehityksen kulku vaikutti myöskin huomattavasti vanhanaikaisiin ja vaatimattomilla ohjelmilla työskenteleviin sunnuntaikouluihin niin huomattavassa määrin, että 25. 11. 1885 annettiin julistus uusista käsityöläiskouluista, jonka mukaan käsityöläiskouluissa piti annettaman laajempia tietoja ja taitoja kuin sunnuntaikouluissa, ja niihin piti ottaa myöskin naisia oppilaisiksi.

Sunnuntaikoulu päätti 49 vuotisen toimintansa toukokuun 31 p:nä 1891. Päiväkirjaan on merkitty aivan tavallinen työpäivän ohjelma. Ei mitään juhlallisuuksia nyt enempää kuin ennenkään. »Mauri oli tehnyt tehtävänsä, Mauri sai mennä.» Viimeisenä lukukautena oli koulussa 29 oppilasta.

Seuraavan lukukauden alussa 6. 9. 1891 Lappeenrannan käsityöläiskoulu aloitti toimintansa. Sunnuntaikoulun opettajat ja oppilaat siirtyivät uuden koulun kirjiin. Uusi koulu toimi entisen koulun huoneissa ja sen opetusohjelma oli paremmin ammattilaisillekin sopiva.

Sunnuntaikoulun lakkauttamisen uhkan ollessa tietoisuudessa Lappeenrannan käsityöläisyhdistys päätti kokouksessaan jo 10. 12. 1889 esittää seuraavaa:

»8 §. Koska pyhäkoulu oppilaisia varten täst'edes lakkautetaan, esitti insinööri herra Grönlund, että määrättäisiin toimi-

kunta ottamaan selkoa opettaja Korjosen esityksen mukaan pyhäkoulun johtokunnan kanssa, sen sijaan perustettavan alemman käsityöläiskoulun laadusta ja opetussuunnitelmasta ja yhteydessä pyhäkoulun johtokunnan kanssa antaa tiedon sen säännöstä, ja ilmoittamaan siitä paikkakunnan sanomalehdissä.»

Yhdistys siis huolehti uudesta koulusta siten, että valittiin toimikunta, jonka piti keskustella sunnuntaikoulun johtokunnan kanssa, uuden s.o. käsityöläiskoulun opetussuunnitelmasta sekä muista koulua koskevista seikoista ja antaa luonnollisesti tieto sanomalehden välityksellä paikkakunnan asukkaille.

Jo 14. 1. 1890 otettiin Käsityöläisyhdistyksen valtuutettujen ylimääräisessä kokouksessa sunnuntaikoulun kustannukset keskusteltavaksi sekä päätettiin kääntyä teollisuushallituksen puoleen sekä anoa vielä valtioapua koululle vuodeksi eteenpäin. Jos valtioapua ei saataisi, niin määrättiin yhdistyksen puheenjohtaja anomaan kaupungin valtuustolta 100 mk:n ylimääräinen avustus alkavaa kevätlukukautta varten, sekä että valtuusto perustaisi käsityöläiskoulun jo syyslukukauden alussa 1890.

25. 11. 1885 annetun asetuksen mukaan olisi sunnuntai-koulujen toiminnan sekä niitä kannattavan valtioavun pitänyt lakata viimeistään keväällä 1890. Mutta kun kaupungin viranomaiset eivät kiirehtineet uuden koulun perustamista määräaikaana, niin käsityöläisyhdistys taas huolehti sunnuntaikoulusta ja sen oppilaista sekä riensi koulun asioita järjestämään. Sunnuntaikoulu sai toimia kuitenkin vielä lukuvuoden 1890—1891, ja käsityöläiskoulu niinkuin jo mainittiin alkoi toimintansa 6. 9. 1891.

Koulun opettajista.

Koulun kaikista opettajista on vaikea tehdä luettelo, koska koulun monilta alkuvuosilta ei ole löytynyt minkäänlaisia tietoja.

Koulun ensimmäisenä johtajana tiedetään olleen ala-alkeiskoulun rehtori A. T. Menanderin ja hänen apulaisekseen otettiin v. 1860 alusta kehruhuoneen pastori A. N. Tolpo. Menanderin johtajanaoloaika kesti n. 20 vuotta. Pastori Tolpon opettajana oloaika ei voida tarkemmin mainita.

Ala-alkeiskoulun rehtori Reinhold Hirn oli sunnuntai-koulun johtajana ainakin vuosina 1870—1873, jona aikana hänen nimensä esiintyy koulun vuosikertomuksissa.

Kansakoulunopettaja Johan Pelkonen oli koulun johtaja v:sta 1875 vuoteen 1888. Hän oli tarmokas mies koulun ja kaupungin asioita hoitamaan. Hän edusti Lappeenrannan kaupunkia valtiopäivillä porvarissäädyn jäsenenä. Hän oli mm. yli 20 vuotta Pohjoismaiden Osake Pankin Lappeenrannan konttorin johtajana.

Kansakoulunopettaja Kalle Oittinen oli sunnuntai-koulun opettajana lukuvuonna 1882. Hän oli hyvä opettaja, tarmokas ja huomattu henkilö Lappeen kunnassa. Hän edusti Lappeen kihlakuntaa säätyvaltiopäivillä v:na 1894, 1897 ja 1899.

Kansakoulunopettaja Hugo Ruotzi oli sunnuntai-koulun vt. johtajana syyslukukauden 1887.

Kansakoulunopettaja Antero Tolkki oli koulun johtajana v. 1888.

Sen jälkeen tuli koulun johtajaksi kansakoulunopettaja Antti Korjonen v:sta 1889 ja oli siinä virassa koulun loppuun kevääseen 1891 saakka. Hänet valittiin käsityöläiskoulun ensimmäiseksi johtajaksi syyslukukauden alusta 1891.

Koulun oppilaista.

Lappeenrannan sunnuntai-koulu toimi tiedon ja taidon alkeiden jakajana 49 vuoden aikana. Koulun opetussuunnitelmat ja oppimäärät olivat vaatimattomat, mutta kuitenkin niiden katsottiin vastaavan aikansa vaatimuksia ainakin osittain. Sunnuntai-koulusta saivat useat sadat käsityöläis-

mestarien oppilaat ja kisällit heille hyvinkin suureen tarpeeseen olevat tiedon alkeet. Monet kunnolliset sunnuntai-koulun oppilaat kohosivat kotikaupungissaan sekä muuallakin kunnioitettuun käsityöläismestarien asemaan. He perustivat käsityöläisliikkeitä sekä palkitsivat työllään ja toimellaan yhteiskunnalle ne uhraukset ja sen hyödyn, minkä he saivat itselleen omistaa sunnuntai-koulussa.

Oppilaat olivat työväestön joukosta, ja luultavasti useimmat heistä olivat jääneet melko heikkoon alkuopetukseen. Sitä suurempi työ on ollut heidän opettajillaan, jotka ovat sunnuntaisin heille uutta tietoa jakaneet, varsinkin kun entinen viikon aikana oli kenties unohtunut. Poissaoloja oli oppilasten keskuudessa runsaasti. Suhteellisesti harvat koulun oppilaista jaksivat käydä koulua koko kolmen vuoden kurssin niin säännöllisesti, jotta olisivat saaneet koulusta, päästökirjan eli päästötodistuksen, joka avasi heille tien kisälliksi sekä mestariksi saakka.

Koulun kirjoihin oli kirjoitettu v. 1847, v. 1870 ja 1871, sekä v. 1876—1890 239 oppilasta.

Täydellisen päästötodistuksen kisälliksi pääsyä varten yllämainittuina aikoina sai ainoastaan 42 oppilasta.

Päästötodistuksen saaneiden oppilaiden lukumäärä ei ole suuri koko oppilasmäärään nähden, mutta meidän on muistettava, että monet koulun oppilaat erosivat koulusta paikkakunnalta poismuuton takia. Joissakin tapauksissa mestari lopetti liikkeensä ja oppilaat joutuivat pois vakinaisista työpaikoistaan eivätkä menneet enää kouluunkaan, koska heillä ei ollut mestaria, joka olisi käskenyt. Nuorukaisilla itsellään ei aina ole halua koulunkäyntiin eikä ymmärrystä sen tuottamasta hyödystä. Harvat oppilaat joutuivat koulusta eriotetuiksi, joten oppilasten käytös kouluaikana oli yleensä hyvä.

Muistelman kirjoittajan on ollut vaikea antaa koulun alusta ja etenkin alkupuolen toiminnasta aivan tarkkoja ja yksityiskohtaisia tietoja, koska koulun johtokunnan pöytäkir-

joista 49 vuoden toiminnan ajasta ei ole muita saatavissa kuin yhden kokouksen pöytäkirja. Mutta sattumalta saamieni tietojen, Lappeenrannan kaupungin historian ja Viipurin Maakunta-arkiston antamien lähteiden mukaan olen vähäiset muistelmat koonnut.